

"Steps of silence" and aesthetic dualism in pasoptism: Grigore Alexandrescu

Doctorand, Chiric (Lupu) Luciana

"Dunărea de Jos" University of Galati

Abstract: The Pasoptist period is characterized by a cultural and literary orientation with features specific to the era of revolutionary growth. Romanian Pasoptism imposed in the forefront of literature figures of great national dignity and authentic intellectuality. Grigore Alexandrescu is also part of this category of personalities dedicated to preserving the national consciousness. The aesthetic dualism of the Pasoptist period is identified in the literary creations of Grigore Alexandrescu, his work having a varied content: lyrical poems, epic, but writings in prose: "Travel Memorial". The aesthetic duality can be deduced from the perspective adopted by the writer, after visiting the monasteries on the Olt valley and in the north of Oltenia. The fruits of these journeys are the poems "Mircea's Shadow. At Cozia, the Rising of the Moon", but also the epic creation, "Travel Memorial" which we can frame in the memorial writings of that time, in which the author expresses his feelings of admiration for the monastery, founded by Mircea the Old. On the other hand, the aesthetic duality can be explained by the presence of the literary motif "the image of Olt", which became a myth in Romanian lyric poetry, in the two artistic hypostases: prose description in "Travel Memorial" and poetic meditation in verse, as form of the poet's inner silence. The echo of silence, loneliness, the echo of time and the echo of the waves of the Olt are identified from the romantic perspective of the frame of loneliness and meditation..

Keywords: pasoptism, aesthetic duality, memorialism, silence, Romanian lyric

Apariția prozei românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea se caracterizează prin raportarea la memorie, cei mai mulți scriitori din acea perioadă valorificând propriile experiențe de viață. Jurnalul de călătorie pune un mai mare accent pe *le dehors* decât pe *le dedans*. Această caracteristică se remarcă și în memoriile de călătorie. De cele mai multe ori aceste două specii subiective se confundă. Eugen Simion este de părere :, călătorii români din secolul al XIX-lea observă, când călătoresc, peisajul și se miră, când ajung în Europa Occidentală, de complexitățile civilizației. Nota subiectivă este, aici, mai redusă, mirarea continuă și jelania față de soarta de acasă lasă loc mai puțin neliniștilor personale.”[1] Printre scriitorii care s-au axat pe descoperirea universului personal și crearea unei literaturi se numără și Grigore Alexandrescu. Puțini sunt scriitorii importanți care să nu călătorească în secolul al XIX-lea, inventând astfel ceea ce unul dintre ei numește „specia călătorească”. Genurile și spiritele se amestecă în ceea ce cu un termen generic am putea numi memorial de călătorie: însemnări despre natură, fragmente de jurnal intim, reflecții sociale, mici aforisme morale și, de regulă, o continuă jelanie despre ceea ce călătorul a lăsat acasă. Românul călător compară tot timpul și comparația este rareori în favoarea nației lui întârziată în istorie. Nu lipsește din aceste *repezi ochiri* intenția de a literaturiza.

Multă vreme s-a crezut că Grigore Alexandrescu ar fi un precursor al lui Eminescu. El provenea dintr-o familie de boieri și s-a născut la Târgoviște, însă anul nașterii nu se cunoaște cu exactitate, în documente fiind menționați anii 1810, 1812 și 1814. El frecventează cursurile pensionului Vaillant în București, iar în 1831 cursul la Sfântul Sava, unde îi face cunoștință cu Ion Ghica. În 1842, alături de Ghica, călătorește în Oltenia, unde vizitează mănăstirile, „prilej de a da literaturii române mai multe meditații avântate și un prețios memorial de călătorie”^[2]

În 1848 este mai degrabă un susținător al revoluționarilor decât al revoluției, iar în 1859 luptă pentru unire. D. Popovici nu îi urmărește evoluția în calitate de scriitor, ci detașat are în vedere aspecte care vor scoate la lumină ideile autorului în ordine socială, arta și formele vieții lui intelectuale și afective. Este de părere că literatura de călătorie este un articol la modă în epoca romantică.

Grigore Alexandrescu are un rol important, în viziunea lui Silviu Iosifescu, în dezvoltarea literaturii noastre, într-o perioadă cu frământări fertile și schimbări istorice ce se întinde pe parcursul a mai multor ani. În 1842, Alexandrescu călătorește alături de Ghica timp de o lună și jumătate pe Valea Oltului, o zonă cu o profundă încărcătură istorică. Vizitează Tismana mai întâi, apoi Cozia, de unde pornesc spre Turnu Roșu. În urma acestei călătorii, a scris „Memorialul de călătorie”. La solicitarea lui alecsandri, în „Propășirea” din 1848 au apărut fragmente ale acestui memorial.

În 1863 a apărut o altă ediție a „Memorialului”, cuprinzând: „Răsăritul lunii la Tismana”, „Umbra lui Mircea la Cozia”, „Mormintele la Drăgășani”. Acestea sunt considerate roadele poetice ale călătoriei. Iosifescu este de părere că opera originală a lui Alexandrescu se fărâmițează în versuri ocazionale, nesemnificative, și câteva nuvele publicate în 1869, care sunt „de departe inferioare prozei

spirituale din *Memorial*”^[3].

Opera sa cuprinde satire, epistole, fabule, meditații, însă cea mai semnificativă proză este „Memorialul de călătorie”. Spre deosebire de ceilalți romantici occidentali, Alexandrescu se diferențiază prin îmbinarea clasicism-romantism utilizată în creațiile sale. Din epistole reies opiniile pe care el intenționează să le împărtășească, o mare parte referindu-se la sarcinile literaturii vremii. În prima parte a epistolei către Voltaire, Alexandrescu este aspru cu scriitorul francez în ceea ce privește ateismul său. În a doua parte el îi apreciază contribuția în literatură. „Două epistole din 1842 îi slujesc lui Alexandrescu pentru a spune păreri critice despre oamenii vremii lui [...]. În epistola către Donici el reia elogiul artei și a întinșelor ei posibilități”. Grigore Alexandrescu, pe parcursul vieții, s-a aflat într-un permanent proces de căutare. El a contribuit la evoluția artistică, fiind însemnat și inegal.

O epistolă a autorului redă o imagine realistă, o descriere a peisajului sărac și monoton, a târgului Focșanilor, peisaj pe care generațiile viitoare îl vor descoperi în operele lui Alexandrescu: „se deschide asupra unui tablou nocturn de feerie literară, pe care-l dublează finalul Memorialului, ceea ce diferențiază pasajul din meditație de cel din memorialul este faptul că proza juxtapune oarecum momentele descriptive”^[4].

Impresiile de călătorie sunt notate în prezența prietenului său, Ion Ghica, alături de care reușește să realizeze o evocare a itinerariului oltenesc în „Memorial de călătorie”. Pornește în această călătorie fiind îndemnat de dorințele din copilărie: „Din copilăria mea auzeam vorbindu-se de mănăstirile de peste Olt, de poziția lor, de munți înalți, de peșteri minunate, și simțeam un fel de rușine că nu le cunoșteam, eu care cunosc cu osebire toate ulițele și mahalalele capitalei. Așa găsind pe Ioan Ghica cu aceeași dorință, hotărâram să facem împreună o expediție, el cu un cuget de știință, iar eu ca simplu privitor al naturii sălbatice și admirator al eroilor care au zidit acele sfinte locașuri.”^[5]

În debutul *Memorialului*, Alexandrescu mărturisește că este conștient de responsabilitatea pe care o are în raport cu cititorii: „Ideea de a face o carte sau o broșură mă umplu de fiori, necunoscute oamenilor fericiți care n-au căzut niciodată în ispită de a se numi autori, ca să ia un rang pe polițele librarilor; căci fiecare autor ce se tipărește, o dată sau de două ori, și face a se vorbi de dânsul, parcă ar lua o îndatorire către public, și fiecare se crede în drept a-i cere socoteală de întrebuintarea timpului, când el, ce ar putea să facă la mulți aceeași întrebare, n-are curajul nici a deschide gura, fiind sigur că ar auzi drept răspuns că scrisul nu este treaba lor. Dar ca să mă întorc de unde plecasem, ideea de a face o carte mă umplu de fiori...”.

Capitolele sunt intitulate în concordanță cu obiectivele vizitate (*Cozia, Polovraci, Tismana, Monastirea Dintr-un lemn, Bistrița*), opera constituindu-se în formă de colaj. Povestitorul reface itinerarul, dar evocarea propriu-zisă se modifică, acesta introducând numeroase constatări, meditații, concluzii, observații: „Impacienți dar de a vizita teatrul atâtor întâmplări mari, a vedea locul nașterii atâtor bărbați demni de comemorare, ne pornirăm curând de la Slatina și sosirăm la 7 ore pe marginea Oltului, care în acel loc este de o lățime ca la 200 picioare. Aci până să tragă podul, ce se află de ordinar de cealaltă parte, ne ocuparăm privind un mărșă apus. Soarele înconjurat de nori vineți avea o față sângerată și forma în unde o coloană de aur ce se părea că iese dintr-un vulcan de flăcări. Apoi, când fu aproape a se ascunde, norii rămași deasupra-i subțindu-se și întinzându-se ca o pânză de păianjeni, îi formară o diademă strălucită de diferite culori. Valurile, cu o șoaptă înecată, se sfârâneau de mal, și tăcerea misterioasă ce domnea împrejur predispucea sufletul la cugetările melancolice, care ne cuprinseseră, cânddupă puțin umblet sosirăm la locul numit Drăgășani, loc cunoscut de iubitorii petrecerilor pentru dealurile lui și calitatea vinurilor, iar de amicii omenirii nefericite, pentru moartea atâtor atleți ai libertății grecilor.”^[6]

Accentul pe Memorie, „nu rareori zămislitoare”^[7], definită de Florin Faifer, orientează parcursul literar ale acestor însemnări în zonele obiectivului, dar imaginarul, „ca formă de compensare a unor insuficiențe ale realului”, imprimă aspecte artistice operelor. În Memorial de călătorie, Grigore Alexandrescu recurge la descrieri poetice, unele identificându-se în meditațiile istorice. Peisajul selenar identificat în capitolul Tismana, care este întâlnit în încheierea Memorial-ului este valorificat liric în poezia Răsăritul lunii. La Tismana.

Grigore Alexandrescu, pe parcursul vieții, s-a aflat într-un permanent proces de căutare. El a contribuit la evoluția artistică, fiind însemnat și inegal.

Note finale

[1] Eugen Simion, *Genurile biograficului*, Vol. 1, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008, p.39

[2] Popovici, D., *Studii literare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, p. 259.

[3] Iosifescu, S., *Grigore Alexandrescu*, Editura Tineretului, București, 1965, p. 32.

[4] Ibidem, p. 99.

[5]Ibidem, p. 283.

[6]Alexandrescu, Grigore, *Poezii. Memorial de călătorie*, Ediție îngrijită, postfață, tabel cronologic și referințe critice de Teodor Vârgolici. București: Editura 100+1 GRAMAR, 2002, p.98

[7]FAIFER, Florin. *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*. București: Editura Minerva, 1993, p.6

Bibliografie

Alexandrescu, Grigore, *Poezii. Memorial de călătorie*, Ediție îngrijită, postfață, tabel cronologic și referințe critice de Teodor Vârgolici. București: Editura 100+1 GRAMAR, 2002;

Eugen Simion, *Genurile biograficului*, Vol. 1, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008;

Faifer, Florin. *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*. București: Editura Minerva, 1993;

Iosifescu, S., *Grigore Alexandrescu*, Editura Tineretului, București, 1965.

Popovici, D., *Studii literare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974;